

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Українські студії: історичні студії»

для студентів

спеціальності: 111 Математика

рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

освітньої програми: 111.00.01 Математика

Київ-2024

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Код ЄДРПОУ 45307965	
Програма №	32.59/24
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
<i>Григорук</i> (підпис)	<i>Григорук</i> (прізвище, ініціал)
«...»	20 24

Розробник:

Колектив авторів: к.і.н., доц. Бонь О. І., к.і.н., доц. Будзар М. М., к.і.н., доц. Іванюк О. Л., к.і.н., доц. Тарасенко О. О.

Координатор авторського колективу: д.ф.н., проф. Огнев'юк В. О.

Рецензент: д.і.н., проф. Гирич І. Б

Викладач:

Ковальов Євген Аркадійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України.

Протокол №7 від 17 січня 2024 р.

Завідувач кафедри Анна ГЕДЬО

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 111.00.01 Математика
____.____.20__р.

Гарант освітньої програми Марія АСТАФ'ЄВА

Робочу програму перевірено

____.____.20__р.

Заступник декана Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №__.

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Характеристика дисципліни за формами навчання</i>	
	<i>денна</i>	<i>заочна</i>
<i>«Українські студії: історичні студії»</i>		
<i>Вид дисципліни</i>	<i>обов'язкова</i>	-
<i>Мова викладання, навчання, оцінювання</i>	<i>українська</i>	-
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	<i>2 / 60</i>	-
<i>Курс</i>	<i>1</i>	-
<i>Семестр</i>	<i>2</i>	-
<i>Кількість змістових модулів з розподілом:</i>	<i>2</i>	-
<i>Обсяг кредитів</i>	<i>2</i>	-
<i>Обсяг годин, у тому числі:</i>	<i>60</i>	-
<i>Аудиторні</i>	<i>28</i>	-
<i>Модульний контроль</i>	<i>4</i>	-
<i>Семестровий контроль</i>	<i>10</i>	-
<i>Самостійна робота</i>	<i>18</i>	-
<i>Форма семестрового контролю</i>	<i>екзамен</i>	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Українські студії: історичні студії» покликаний актуалізувати і узагальнити знання студентів першого курсу з історії України, сформувавши у молодих людей розуміння національного державотворчого процесу як неперервного явища. Він побудований на цивілізаційному підході до вивчення історії. Матеріал викладений з поєднанням хронологічного і проблемно-тематичного принципів.

Курс визначальною парадигмою має розвиток цивілізації на території України на її поліваріантному підході. Також враховує внесок багатьох спільнот в розвиток цивілізації на теренах України.

Також стрижневою темою курсу є боротьба українського народу за свою свободу, суб'єктність в історії і культурі Європейської цивілізації, боротьба з російською імперською агресією протягом століть.

Навчальна дисципліна «Українські студії: історичні студії» спрямована на набуття студентами *загальних компетентностей (ЗК)*:

ЗК-2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-7. Здатність учитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК-10. Здатність працювати в команді.

ЗК-12. Здатність працювати автономно.

ЗК-13. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК-14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у

розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3. Результати навчання за дисципліною:

РН-2. Розуміти правові, етичні та психологічні аспекти професійної діяльності.

РН-8. Здійснювати професійну письмову й усну комунікацію українською мовою та однією з іноземних мов.

РН-12. Відшукувати потрібну науково-технічну інформацію у науковій літературі, базах даних та інших джерелах інформації.

4. Структура навчальної програми

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1							
Україна у поступі цивілізацій: від давнини до ранньомодерної доби							
Тема 1. Цивілізаційний вимір України. Давня історія України як підґрунтя її сьогодення	6	2	2				2
Тема 2. Середньовічна спадщина Русі-України у світовому історичному контексті	6	2	2				2
Тема 3. Українське національне державотворення у XVII – XVIII ст.	6	2	2				2
Модульний контроль	2						
	20	6	6				6
Змістовий модуль 2							
Україна у вирі модернізації та глобалізації: XIX – початок XXI ст.							
Тема 4. «Відкриття національної спадщини» на шляху національного самоусвідомлення в процесі українського націєтворення: кін. XVIII – поч. XX ст.	6	2	2				2
Тема 5. Україна у горнилі війн, революцій в першій третині XX ст.	6	2	2				2
Тема 6. Українська нація та її боротьба за своє існування в умовах тоталітаризму (1930–1980 рр.)	8	2	2				4
Тема 7. Україна 1990 – 2020 рр.: у цивілізаційному геополітичному розломі	8	2	2				4
Модульний контроль	2						
	30	8	8				12
Семестровий контроль	10						
Усього	60	14	14				18

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Україна у поступі цивілізацій: від середньовіччя до ранньомодерної доби

Лекція 1

Цивілізаційний вимір України. Давня історія України як підґрунтя її сьогодення

1. Зародження і становлення української цивілізації. Поняття «історія», «цивілізація», «культура», «історична спадщина», «ідентичність», «ментальність».
1. Духовний і матеріальний світ Трипільської цивілізації.
2. Цивілізаційний спадок давніх киммерійців, скіфів та сарматів в Україні. Античні міста-колонії в культурному поступі України.
3. Становлення слов'ян на теренах давньої України. Язичництво як світогляд і релігійна система.
4. Україна у історичних, культурно-цивілізаційних процесах Європи і світу.
5. Військово-політичне протистояння з російською федерацією: цивілізаційний злам.

Основні поняття теми: історія, цивілізація, культура, історична спадщина, ідентичність, ментальність, цивілізаційний вимір, цивілізаційний злам.

Література до теми:

1. Бонь О.І., Іванюк О.Л. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Вища школа, 2015.
2. Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу. Київ: Наш час, 2007. 296 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Videiko_Mykhailo/Shliakhamy_trypilskoho_svitu/
3. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскун. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. — 252 с. Залізник Л. Україна в колі світових цивілізацій. К., 2006.
4. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т.1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135с.
5. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. К.: ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
6. Крижицький С.А., Зубар В.М. Античні держави Північного Причорномор'я. В: Україна: хронологія розвитку. Від первісності до пізньої античності. Київ, 2007.
7. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
8. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2001. 728 с.: іл.
9. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. 2 вид. К., 2000. 358 с.

10. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с.
11. Wilson Andrew. The Ukrainians. Unexpected Nation. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

Лекція 2

Середньовічна спадщина Русі-України (Київської Русі) у світовому історичному контексті

1. Державотворчі процеси на теренах Русі-України у контексті історії Середньовічної Європи. Християнізація Русі та її значення у формуванні цивілізаційної ідентичності українців.
2. Україна у цивілізаційному просторі Європи. Русь-Україна і Візантія.
3. Проблема «київської спадщини»: історичний контекст і сучасність.
4. Боротьба за спадщину Русі-України. Україна в державних проєктах Польської корони та Великого князівства Литовського: XIV – середина XVI ст.
5. Пізньосередньовічна Русь-Україна між латинським Заходом і православним Сходом. Агресивне розширення Московського князівства.

Основні поняття теми: державотворення, Русь-Україна, Київська держава, християнізація, цивілізаційна ідентичність, Візантійська цивілізація, ойкумена, спадщина, середньовічна спадщина, історична пам'ять, Руське королівство, українська ментальність, український національний характер.

Література до теми:

1. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскун. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. — 252 с. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
2. Літопис руський. Переклад з давньоруської, передмова Л. Є. Махновця. Київ: Дніпро, 1989.
3. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
4. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2001. 728 с.: іл.
5. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів / П.-Р. Магочій. Ужгород, 2012.
6. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2001. 728 с.: іл.
7. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с. Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення / редкол.: Огнев'юк В. О., Александрова О. С., Андрєєв В. М., Додонов Р. О. Київ, 2019.

8. Franklin, Simon and Shepard, Jonathon, *The Emergence of Rus, 750-1200*. (Longman History of Russia, general editor Harold Shukman.) Longman, London, 2006. 472 p.
9. Wilson A. *The Ukrainians. Unexpected Nation*. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

Лекція 3

Українське національне державотворення у XVII – XVIII ст.

1. Українська козацька держава: етапи становлення. Історична пам'ять про козацьку Україну.
2. Протиборство Заходу і Московії: українсько-російські відносини у добу Гетьманщини.
3. Кримське ханство: шлях від ворога до союзника.
4. Експансія Російської імперії проти Речі Посполитої та ліквідація української автономії.
5. Київ як історико-культурний осередок.
6. Релігійний діалог і соціокультурний розкол України.

Основні поняття теми: українське національне державотворення, українське козацтво, Українська козацька держава, Московія, Кримське ханство, експансія, українська автономія, релігійний діалог, соціокультурний розкол.

Література до теми:

1. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскун. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с. Історія української культури : у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
2. Грицак Я. *Подолати минуле: глобальна історія України*. Л.: Портал, 2022.
3. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 3: Українська культура другої половини XVII – XVIII століть. 2003. 845 с.
4. Калакура Я. С. *Українська культура: цивілізаційний вимір* / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
5. Плохій С. *Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності* / Пер. з англ. Р. Клочко. Харків, 2016. 496 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskykh_voien_do_nezalezhnosti/.
6. Вульф Л., Каппелер А., Леп'явко С., Кравченко В. «Поверх кордону»: концепція прикордоння як об'єкт дослідження. *Україна модерна*. 2011. №18: Пограниччя. Окраїни. Периферії

7. Плохій, Сергій. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Laurus, 2013. 440 с.: 40 іл.
8. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2001. 728 с.: іл.
9. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV – середина XVII ст.)». К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2006. 296 с.
10. Щербак В. Історія Запорозької Січі» / у співавт. К.: Арій, 2015. 240 с.
11. Andrew Wilson. The Ukrainians. Unexpected Nation. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

Модуль 2

Україна у вирі модернізації та глобалізації: XX – початок XXI ст.

Лекція 4

«Відкриття національної спадщини» на шляху національного самоусвідомлення в процесі українського націєтворення: кін. XVIII – поч. XX ст.

1. Процес формування модерної української нації: національний та європейський виміри. Етапи українського національно-визвольного руху.
2. Пошуки українського месіанізму. Кирило-Мефодіївське братство.
3. Модернізація др. пол. XIX ст. – початку XX ст. в Україні у реаліях двох імперських систем.
4. Народництво як українська інтелектуальна відповідь на державницькі ідеї польських і російських інтелектуалів (В. Антонович, М. Драгоманов, О. Кониський, О. Барвінський).
5. Націонал-демократичний табір у боротьбі за політичну і культурну окремішність (І. Франко, М. Грушевський, К. Левицький, С. Єфремов, Б. Грінченко, І. Липа).
6. Політичний етап українського руху. Між самостійництвом і автономізмом. (Ю. Бачинський, М. Міхновський, С. Петлюра, Л. Юркевич). Український консерватизм (В. Липинський, Є. Чикаленко).

Основні поняття теми: національна спадщина, український національно-визвольний рух, модерна українська нація, модернізація, український месіанізм, громадянство, український народницький міф, соборність, ідеологія соборності, «козацький міф», «Переяславська легенда», «легенда Люблінської унії», європейський романтизм.

Література до теми:

1. Богуцький Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю. П. Богуцького. Київ: Знання, 2007. 679 с. <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=2966>.
2. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.) / Видання друге, виправлене і доповнене. К.: Українські пропілеї, 2020. 452 с.
3. Гирич І. Українська історія: через ідентичність до держави. К.: Українські пропілеї, 2021. 270 с.
4. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
5. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огрязко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскуп. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. — 252 с. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
6. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX ст. К.: КІС, 2010. 272 с.
7. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
8. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Laurus, 2013. 440 с.: 40 іл.
9. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Харків, 2016. 496 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskykh_voien_do_nezalezhnosti/.

Лекція 5

Україна у горнилі війн, революцій в першій третині XX ст.

1. Соціокультурні процеси в Україні на початку XX ст.: національний та європейський контекст.
2. Доля розділеної нації в умовах Першої світової війни. Українське питання в ідеології «руського міра».
3. Українська революція в контексті державотворення та україно-російського протистояння.
4. Українська політична еміграція в Європі (1920-1930-ті) - центр розвою національно-державної ідеології.
5. Українські землі у 1920 роках: уроки становлення Радянської імперії.

Основні поняття теми: Перша світова війна, ідеологія «руського міра». Українська революція, україно-російське протистояння, українська діаспора, економічна еміграція,

політична еміграція, українська національно-державна ідеологія, Радянська імперія, «Червоний ренесанс».

Література до теми:

1. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). К.: “ЩеК”, 2010. 304 с.
2. Гирич І. В’ячеслав Липинський: хлібороб і жовнір (Співвідношення демократичного і консервативного в його історіософії). К., 2019. 310 с.
3. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
4. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. 1918– 1920: Документи і матеріали: У 2 т. Київ, 2006.
5. Заборонити рашизм / В. Огнев’юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскун. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
6. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.
7. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
8. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упоряд. В. Муравський; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Центр досліджень визвольного руху. Львів, 2006. 420 с.
9. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. Ч 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2009. 445 с.; Ч 2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 382 с.
10. Попович М. В. Червоне століття. К.: АртЕк, 2005. 888 с.
11. Bilenky, Serhiy. Imperial Urbanism in the Borderlands. Kyiv, 1800–1905. Toronto: University of Toronto Press, 2017. 512 p.

Лекція 6

Українська нація та її боротьба за своє існування в умовах тоталітаризму

(1930–1980 рр.)

1. Радянське поневолення України як чергова спроба зміни цивілізаційної парадигми.
2. Друга світова війна. Україна між двома тоталітарними режимами: боротьба з нацизмом і більшовизмом. 1939–1945 рр.
3. Зміни і трансформації в економічному та політичному середовищі України у 1950 – 1980 рр.
4. Український рух опору 1950 – 1980 рр.: напрями, сутність, діяльність.

Література до теми:

1. Бажан О.Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст.) / НАН України. Інститут історії України. К.: Рідний край, 2000.
2. Богуцький Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю. П. Богуцького. Київ: Знання, 2007. 679 с. <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=2966>.
3. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.
4. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андреев, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскун. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
5. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. Київ, 2008. 304 с.
6. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
7. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х рр. К.: Либідь, 1995. 224 с.
8. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. 590 с.
9. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочко. Харків, 2016. 496 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskykh_voien_do_nezalezhnosti/.
10. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах. Кн. 1, ч. 1-2 / Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. 351 с. (Серія «З історії повсякденного життя в Україні», т. II).
11. Українська повстанська армія. Історія нескорених. Львів, 2007. 352 с.

Лекція 7

Україна 1990-х – 2020-х рр.: у цивілізаційному геополітичному розломі

1. Самоусвідомлення українців і України в кінці 1980 – на початку 1990 років. Народний Рух та його політична роль.
2. Українська діаспора як частина української нації.
3. Відновлення державності в Україні: здобутки та втрати трьох десятиліть.
4. Духовне життя України доби відновлення незалежності: «посттоталітарне», «пострадянське», «національне», «європейське».
5. Україна в російських проєктах «відновлення СРСР», розв'язання загарбницької війни проти України.

Основні поняття теми: цивілізаційний геополітичний розлом, формування української політичної нації, євроінтеграційний вибір, посттоталітарне, пострадянське, національне, європейське, рашизм.

Література до теми:

1. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
3. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскуп. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
4. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. К.: Наш час, 2008. 432 с.
5. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с.
7. Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КПУ (1986–1988) / Упоряд.: О. В. Бажан, О. Г. Бажан, Г. В. Боряк, С. І. Власенко. К.: Інститут історії України НАН України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, 2017. 830 с.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	4	4
Відвідування семінарських занять	1	3	3	4	4
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	3	30	4	40
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-
Лабораторна робота	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом:			76		93
Максимальна кількість балів: 169 Розрахунок коефіцієнта: $60:169=0,35$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студентів полягає в опрацюванні джерел і аналітичній роботі над ними.

Список джерел:

1. Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать. URL: <http://litopys.org.ua/oldukr/ilarion.htm>.
2. Грінченко Б. Листи з Наддніпрянської України. Лист 3. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag204.htm>

Критерії оцінювання самостійної роботи		
№ з/п	Максимальна кількість балів	Опис критерію
1	5	Відмінно (високий рівень знань, умінь та навичок). Студент глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, грамотно оформив роботу.
2	4	Добре (достатній рівень знань, умінь та навичок). Студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей під час відповіді на питання та помилок в оформленні роботи.
3	2–3	Задовільно (середній рівень знань, умінь та навичок). Студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності під час відповіді на питання, наявні помилки в оформленні роботи.
4	1	Незадовільно (низький рівень знань, умінь та навичок). Студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки під час відповіді на поставлені питання та не дотримується вимог оформлення роботи.

6.3. *Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання*

Модульний контроль здійснюється у формі написання студентом модульної контрольної роботи.

6.4. *Орієнтовні питання модульного контролю:*

1. Історичні процеси і творення націй.
2. Трипільська археологічна культура як результат діяльності давніх землеробних суспільств на теренах України.
3. Народи степу в історії Стародавньої України: киммерійці, скіфи, сармати.
4. Давня Україна як простір міжкультурних комунікацій: світ античних міст.
5. Слов'яни на теренах України. Язичництво як світогляд.
6. Християнізація Русі та її роль у формуванні цивілізаційної ідентичності українців.
7. Державотворчі процеси на теренах Русі-України у контексті історії Середньовічної Європи: IX–XIII ст.
8. Проблема «київської спадщини»: історичний контекст і сучасність.
9. Україна в державних проектах Польської корони та Великого князівства Литовського. Змагання Польщі, Литви й Московії за староруську спадщину.
10. Польська державна модель шляхетської демократії на українських теренах. Люблинська Унія.
11. Соціокультурні процеси в Україні XIV–XVI ст.: релігійно-конфесійне питання, інтелектуальне життя.
12. Українське козацтво: походження, розвиток, історична роль.
13. Українська козацька держава: етапи становлення.

14. Гетьманщина та Московія/Російська імперія. Російська модель абсолютної монархії та імперської державності
15. Процес формування модерної української нації: національний та європейський виміри: кінець XVIII – сер. XIX ст.
16. Кирило-Мефодіївське товариство: пошуки українського месіанізму.
17. Модернізація др. пол. XIX ст. – початку XX ст. в Україні у реаліях двох імперських систем.
18. Громадівський рух української інтелігенції другої половини XIX ст. Діячі.
19. Перетворення Австрії на конституційну монархію, її переваги для Галичини та Буковини.
20. Українська революція в контексті державотворення: визвольні змагання 1917-1921 рр.
21. Радянська Україна у 1920-х роках: входження УРСР до складу СРСР, діяльність націонал-комуністів.
22. Українська радянська квазідержавність. СРСР як імперія.
23. Українізація та феномен «червоного ренесансу».
24. Українська політична еміграції в Європі (1920–1930-ті) – центр розвою національно-державної ідеології.
25. Західні терени України в 1920-х рр. Інтегральний націоналізм.
26. Радянська Україна у лабетах тоталітарного режиму. Сталінізм як різновид тоталітаризму: 1930-1940 рр.
27. Інтелектуал і тоталітарна влада, проблема конформізму творчої інтелігенції.
28. II світова війна: Україна між німецьким нацизмом і радянським сталінізмом. Українська повстанська армія.
29. «Відлига», «застій» і «перебудова» – штучність термінів та історичний сенс процесів.
30. Український рух опору 1950–1980 рр.: напрями, сутність, діяльність.
31. Відновлення державності в Україні: здобутки та втрати трьох десятиліть.
32. Духовне життя України доби відновлення незалежності: «посттоталітарне», «пострадянське», «національне», «європейське».
33. Українська діаспора як частина української нації.
34. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності», російсько-українська війна – віхи української національної емансипації.
35. Україна в російських проєктах «відновлення СРСР», розв'язання загарбницької війни проти України.

6.5. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Формою семестрового контролю є письмовий екзамен, під час якого студенти повинні дати відповіді на питання, що відбивають зміст навчальної програми. При оцінюванні

відповідей враховуються їх аргументованість, рівень обізнаності з фактичним матеріалом та його новітніми науковими концептуальними репрезентаціями.

6.6. *Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю:*

1. Матеріальний та духовний світ населення культурно-історичної спільноти Кукутені-Трипілля.
2. Східні слов'яни. Походження, розселення, суспільний устрій.
3. Передумови утворення східнослов'янської держави Київська Русь.
4. Київська Русь в роки князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого
5. Запровадження християнства на Русі, його вплив на духовний розвиток суспільства.
6. «Руська правда» - перший правовий документ Давньоруської держави
7. Галицько-Волинське князівство в кінці XII – першій половині XIV ст.
8. Основні етапи литовсько-польської доби в Україні
9. Становище українських земель у складі Великого князівства Литовського у XIV – першій половині XVI ст.
10. Становище українських земель у складі Польського королівства з XIV до першої половини XVI ст.
11. Люблінська унія, та її наслідки для України
12. Запорізька Січ, адміністративно-територіальний устрій, господарство, традиції, історична доля.
13. Українські землі у складі Речі Посполитої в другій половині XVI – першій половині XVII ст.
14. Берестейська церковна унія та її значення в історії України.
15. Козацькі постання 20-х рр. XVII ст. – причини, вимоги, наслідки.
16. Причини та перебіг подій Української національно-визвольної війни середини XVII ст.
17. Формування української державності впродовж національно-визвольної війни середини XVII ст.
18. Українсько-московський договір 1654 року - історико-юридична та історична оцінки.
19. Доба «Руїни» в українській історії.
20. Політика російського уряду стосовно автономії українських земель у XVIII ст.
21. Соціально-політичне становище правобережних і західноукраїнських земель у XVIII ст.
22. Українське національне відродження XIX ст.: сутність і періодизація.
23. Політичні рухи в Україні XIX ст.
24. Кирило-Мефодіївське товариство: ідеологія та провідні діячі.

25. Громадівський рух другої половини ХІХ ст.
26. Буржуазні реформи 60-х – 70-х рр. ХІХ ст. в Російській імперії та особливості їх проведення в Україні.
27. Громадсько-культурний рух у Західній Україні в першій половині ХІХ ст. «Руська Трійця».
28. Революція 1848 – 1849 рр. в Австрійській імперії та її вплив на розвиток українського національного руху.
29. Реформи в Російській імперії другої половині ХІХ ст. та їх наслідки для України.
30. Промисловий переворот та особливості становлення індустріального суспільства в українських землях (др. пол. ХІХ – пер. пол. ХХ ст.).
31. Українські політичні партії кінця ХІХ – початку ХХ ст.: ідеологічні засади та провідні діячі.
32. Політика Центральної Ради. Утворення Української Народної Республіки.
33. Брестський мир та його наслідки для України.
34. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського.
35. Внутрішня і зовнішня політика Директорії УНР.
36. Західноукраїнська Народна Республіка та її роль в історії українського державотворення.
37. Ризький мирний договір та його наслідки
38. Утворення УРСР та входження її до складу СРСР.
39. Політика «українізації» 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст.
40. Індустріалізація в Радянській Україні.
41. Колективізація сільського господарства в Україні та Голодомор 1932 – 1933 рр.
42. Утвердження тоталітарного режиму та масових репресій в Україні в 1920 – 1930-х роках.
43. Західноукраїнські землі у 20–30-х рр. ХХ ст.
44. Організація українських націоналістів (ОУН): утворення, ідеологія та діяльність.
45. Сучасна оцінка договору про ненапад між СРСР і Німеччиною та таємного протоколу до нього від 23 серпня 1939 р., і радянсько-німецького договору про дружбу і кордони від 28 вересня 1939 р.
46. Приєднання західноукраїнських земель до СРСР у 1939 – 1940 рр. і встановлення тоталітарного сталінського режиму в Західній Україні.
47. Нацистський окупаційний режим в Україні у 1941 – 1944 рр.
48. Рухи Опору в Україні під час Другої світової війни: радянський та національний.
49. Наслідки Другої світової війни для України.
50. Процес воз'єднання українських земель (1939, 1940, 1944 рр.).

51. Український національно-визвольний рух проти сталінського тоталітарного режиму (друга половина 40-х – початок 50-х рр. ХХ ст.).
52. Особливості та проблеми відбудови народного господарства України в післявоєнний період.
53. Опозиція радянському режиму в Україні у 50-х – 80-х рр. ХХ ст.: від «шістдесятників» до «дисидентів».
54. Наростання кризових явищ у суспільному та економічному житті Української РСР впродовж 60-х – пер. пол. 80-х рр. ХХ ст.
55. Процеси «перебудови» другої половини 1980-х р. в СРСР і УРСР та їхні наслідки.
56. Розпад Радянського Союзу та перетворення України на незалежну державу.
57. Проблеми формування постіндустріального суспільства в Україні на межі ХХ і ХХІ ст.
58. Особливості економічної політики, причини кризових явищ в суспільно-економічному житті України в 90-і роки ХХ ст. - поч. ХХІ ст.
59. Світове українство. Українська діаспора.
60. Політичні та соціальні рухи в Україні другої половини 2000-х – першої половини 2010-х рр. – від «Помаранчевої революції» до Революції гідності.

6.7. Шкала відповідності оцінок

Рейтингов а оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90–100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 60 год. З них: лекції (14 год.), семінарські заняття (14 год.), самостійна робота (18 год.), модульний контроль (4 год.), семестровий контроль (10 год.).

Теми	Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7
Змістові модулі	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
Лекції (теми, бали)	1	1	1	1	1	1	1
Семінарські заняття (теми, бали)	11	11	11	11	11	11	11
Самостійна робота	5	5	5	5	5	5	5
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)			МКР 2 (25 балів)			
Семестровий контроль	Екзамен (40 балів)						

8. Список рекомендованої літератури

А) Основна

1. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина ХІХ – початок ХХ ст.) / Видання друге, виправлене і доповнене. К.: Українські пропілеї, 2020. 452 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації. ХІХ–ХХ ст. К.: Генеза, 2000. 360 с. <http://history.franko.lviv.ua/>
3. Дейвіс Н. Європа. Історія. / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Л., «Основи», 2014, 1464 с.: іл.
4. Єкельчик С. Українофіли: світ українських патріотів другої половини ХІХ століття / С. Єкельчик. К.: КІС, 2010. 272 с.
5. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. К.: Наш час, 2008. 432 с.
6. Магочій П.-Р. Україна : історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
7. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskyyh_voien_do_nezalezhnosti/
8. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця ХVІІІ століття. Київ: Генеза, 1997. 380 с. <http://history.franko.lviv.ua/>
9. Internet Encyclopedia of Ukraine (IEU), hosted by the Canadian Institute of Ukrainian Studies. <http://www.encyclopediaofukraine.com/>

Б) Додаткова:

10. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О.О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я.С. Калакура, В.П. Коцур, М.Ф. Юрій (науковий редактор). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020–2021. Кн. 1–2.
11. Бажан О.Г. Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х–80-і рр.). К., 2000.
12. Брайчевський М.Ю. Походження Русі. К., 1968.
13. Верига В. Визвольні змагання України. 1914 – 1923. Львів, 1998, в 2 тт.
14. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. К., 1994.
15. Горобець В. «Волимо царя східного...»: Український Гетьманат та російська династія до і після Переяслава / В. Горобець. К., 2007.
16. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. К., 2005. 528 с.
17. Гурбик А. О. Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: нариси з історії ментальності та національної свідомості / А.О. Гурбик, О.І. Гуржій, В.М. Матях, В.М. Ричка, К.І. Салій. – К., 2001.
18. Гудзяк Б. Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Львів, 2000.

19. Гуржій О.І. Українська козацька держава у другій половині 17–18 ст.: кордони, населення, право. О. І. Гуржій. К., 1996.
20. Калакура Я.С., Рафальський О.О., Юрій М.Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір К.: ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
21. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х рр. К., 1995.
22. Кінан Е. Російські історичні міфи. К.: Критика, 2001.
23. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини. 1760–1830. К., 1996.
24. Липинський В. Україна на переломі. 1657–1659: замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. К., 1997.
25. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. К.; Л.; Нью-Йорк; Париж; Торонто, 2001.
26. Плохій С. Походження слов'янських націй: Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К., 2015.
27. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К., 2003.
28. Русначенко А. Від імперії – до України. К., 2009.
29. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.). К., 1998.
30. Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталіним: монографія / Тимоті Снайдер. - Київ: Грані-Т, 2011. - 448 с.
31. Україна у XX столітті: Збірник документів і матеріалів (1900–2000). / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. К., 2000.
32. Шаповал Ю.І. Україна 20–50-х років – сторінки ненаписаної історії. К., 1993.
33. Шпорлюк Р. Імперія та нації: з історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі. К., 2000.
34. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. К., 2002.
35. Wilson A. The Ukrainians. Unexpected Nation. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.
36. Bilousko O., M. Popovych M. Ukraine: Nature. Traditions. Culture. Kyiv, 2021.
37. *The people of Ukraine and Ukrainians abroad*. Internet Encyclopedia of Ukraine (IEU), hosted by the Canadian Institute of Ukrainian Studies. <http://encyclopediaofukraine.com/People.asp>.
38. Toynbee, A.J. *Civilization on Trial*. Oxford University Press, New York, 1948.
39. *Ukrainian history*. Internet Encyclopedia of Ukraine (IEU), hosted by the Canadian Institute of Ukrainian Studies. <http://encyclopediaofukraine.com/History.asp>.

В) Ресурси Інтернету:

1. Ізборник. Історія України IX – XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації: літописи, історія, мовознавство, давня українська література, політологія, літературознавство, граматики та лексикони, історичні мапи. <http://litopys.org.ua/>.
2. Локальна історія: мультимедійна онлайн-платформа. <https://localhistory.org.ua/>.
3. Historians: інтернет-мережа гуманітаріїв в Україні і світі. <http://historians.in.ua/>.